[א]מטפס ועולה מטפס ויורד איני והאמר רב (א) יצחק אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]לא הותרו פסי ביראות אלא לבאר מים חיים בלבד ואי לבהמה מה לי חיים מה לי מכונסין בעינן מידי דחזי לאדם גופא לא הותרו פסי ביראות אלא לבהמה בלבד אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד [א]ואם היו רחבין אפילו לאדם נמי [ג]ולא ימלא אדם מים ויתן לפני בהמתו אבל ממלא הוא ושופך לפני בהמה ושותה מאיליה מתקיף לה רב ענן אם כן מה הועילו פסי ביראות מה הועילו למלאות מהן אלא מה הועיל ראשה ורובה של פרה [ד]אמר אביי הכא במאי עסקינן [ב]באיבום העומד ברה"ר גבוה עשרה ורוחב ארבעה וראשו נכנס לבין הפסין וכו' אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב אין בורגנין בבבל ולא פסי ביראות בחו"ל בורגנין בבבל לא דשכיחי בידקי פסי ביראות בחו"ל לא דלא שכיחי מתיבתא אבל איפכא עבדינן א"ד אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב אין בורגנין [ג]ופסי ביראות לא בבבל ולא בחו"ל בורגנין בבבל לא דשכיחי בידקי בחו"ל נמי לא דשכיחי גנבי פסי ביראות בבבל לא דשכיחי מיא בחוץ לארץ נמי לא דלא שכיחי מתיבתא א"ל רב חסדא למרי בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא אמרי אתיתו מברנש לבי כנישתא דדניאל דהוה תלתא פרסי בשבתא אמאי סמכיתו אבורגנין הא אמר אבוה דאבוה[י] משמיה דרב אין בורגנין בבבל [ה]נפק ואחוי ליה הנהו מתוותא דמבלען בשבעים אמה ושיריים: אמר רב חסדא דריש מרי בר מר מאי דכתיב [1]לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד דבר זה אמרו דוד ולא פירשו אמרו איוב ולא פירשו אמרו יחזקאל ולא פירשו עד שבא זכריה בן עדו ופירשו אמרו דוד ולא פירשו דכתיב לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד אמרו איוב ולא פירשו דכתיב [2]ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים אמרו יחזקאל ולא פירשו [ה]דכתיב [3]ויפרש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קינים והגה והי קינים זו פורענותן של צדיקים בעולם הזה וכן הוא אומר [4]קינה היא וקוננוה והגה זו מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא וכה"א [5]עלי הגיון בכנור והי זו היא פורענותן של רשעים לעתיד לבא וכן הוא אומר [6]הוה על הוה תבא עד שבא זכריה בן עדו ופירשו דכתיב [7]ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגילה עפה ארכה עשרים באמה ורחבה עשר באמה וכי פשטת לה הויא לה עשרין בעשרין וכתיב היא כתובה פנים ואחור וכי קלפת לה כמה הויא לה ארבעין בעשרין וכתיב [8]מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן וגו' נמצא כל העולם כולו אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה ואמר רב חסדא דריש מרי בר מר מאי דכתיב [9]והנה שני דודאי תאנים מועדים לפני היכל ה' הדוד (ה) אחד תאנים טובות מאד כתאני

הבכורות

מטפס. אוחז בידיו ורגליו בכתלים ונכנס ויוצא. מטפס קרפי"ר בלע"ז: **מידי דחזי לאדם.** כיון דמים משוי להו מחילה בעינן מים חשובין: **אם היו רחבין.** ואינו יכול לטפס מותר לו למלאות ולשתות: **ויתן לפני בהמתו.** הוא עצמו אינו מותר לאחוז הכלי לפניה: **מה הועילו.** בתמיה. הרי הועילו למלאות מן הבור שהוא רשות היחיד: **אין בורגנין בבבל.** דאמר בכילד מעברין (לקמן ד' נה:) אם היו בורגנין חוץ לעיר בתוך ע' אמה ושירים מתעברין עמה ומודדין מסוף העיר משם ולהלן ומה הן בורגנין סוכות שעושין שומרי העיר ואינו דבר קבוע וקאמר ר' ירמיה דהנך בורגנין אין בבבל כלו' ואין מתעברין עם העיר דבבבל איכא בידקי דמיא ושטפי להו הלכך לא חשיבי מידי: **בחוצה לארץ.** בשאר ארצות לבד מבבל: **דלא שכיחי מתיבתא.** להיות תלמידים הולכים מעיר לעיר ללמוד תורה ופסי ביראות לא הותרו אלא לעולי רגלים ולכיוצא בהן שהולכין לדבר מצוה: **דשכיחי גנבי.** דגנבי להו הלכך לא חשיבי להיות בתים: **דשכיחי מיא.** ולא הותרו פסי ביראות אלא למקום שצריכין מי גשמים לכנסן ולשתות מהן דאיכא דוחק: **אמרי דקאתיתו מברנש לבי כנישתא דדניאל.** שמעתי שאומרי' עליכם שאתם באין מברניש לבי כנישתא דדניאל בשבת. מקום היה בבבל ששם היה מתפלל דניאל דכתיב י) וכוין פתיחן ליה בעיליתיה: **אמאי קא סמכיתו אבורגנין.** שיש בורגנין משבעים אמה לשבעים אמה: **מתוותא.** עיירות חריבות ונשארו שם מחילות מן הבתים ואמרי' התם בפ' כילד מעברין (שם נה:) נפש שלא נפרצה דהיינו מצבת קבר מתעברת עם העיר ואע"פ שאינה בית ממש: **בשבעים אמה ושירים.** שני שלישי אמה דהוא שיעור בית סאתים כחצר המשכן כדאמרי' לקמן (ד' נז.) נותנין קרפף לעיר דכל שבעים אמה ושירים סמוך לעיר הוי עיר: **לכל תכלה ראיתי קץ.** דסוף ז) כל דבר יש קץ למצוא סופו אבל מצותך רחבה מאד ואין קץ לתכלה שלה: **לא פירשו.** איזהו קץ שיעורה: **ויפרוש אותה לפני.** מגילת תורה שבעל פה הראהו: **וכן הוא אומר.** דקינים לשון פורענות הוא: **והגה.** לשון שמחה: **עשרים באמה.** אמה ח) של הקדוש ברוך הוא: **ורחבה עשר.** כשהיא עפה היינו כפולה: **כי פשטת.** לכפילתה הויא עשרים בעשרים: **כי קלפת לה.** דתשים קליפה זו ברחב חבירתה שיהא כל כתיבה מצד אחד: **הויא לה ארבעי'.** אורך ברוחב כ': **ושמים בזרת תכן.** מדת עולם ט) חצי אמה על חצי אמה לא ותשוב כמה חצי אמה על חצי אמה יש במגילה ותמצא שלשת אלפים ומאתים כיצד עשה מעשרים אמה רוחב רצועות של רוחב חצי אמה הרי כאן ארבעים רצועות וכל אחת ארבעים אמה לאורכה של מגילה הרי אלף ושש מאות אמה אורך שהן שלשת אלפים ומאתים זרתות: **דודאי תאנים.** סירות נחושת מלאות תאנים: **מועדים.** מוכנים:

הבכורות

מידי דחזי לאדם בעינן. ואוכפין את הגמל דלעיל היינו נמי במידי דחזי לאדם אי נמי איירי ברה"י ולא בין הפסין אי נמי הואיל ותחילת התיקון הוי במידי דחזי לאדם שרי בכל ענין לצורך בהמה וא"ת אמאי בעינן מידי דחזי לאדם כיון דלא שרי אלא לצורך בהמה וי"ל שאם דלה לצורך בהמה ונשתיירו שם שרי לאדם והא דאמרינן בסמוך ואם היו רחבים לאדם נמי שרי היינו לדלות לכתחילה לצורך אדם אי נמי הא דאמרינן לא הותרו אלא לצורך בהמה היינו תחילת התיקון אבל בשכבר נתקן לצורך בהמה שרי אף לצורך אדם לכתחילה לדלות ואם היו רחבים שרי לתקן אפי' לצורך אדם ואתי שפיר הא דאמר לעיל אגר שראשה נכנס לבין הפסין מותר לטלטל מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה היינו השתא אפי' לצורך אדם:

מה הועילו ראשה ורובה של פרה. וא"ת הועילו בדנקיט מנא ונקיט לה דאמר לעיל דשרי ובברייתא איירי בדלא נקיט לה כדמוכח לעיל וי"ל דרב ענן משמע ליה לא ימלא אפילו בדנקיט מנא ונקיט לה אי נמי סבירא ליה דבנקיט מנא ונקיט לה לא בעינן ראשה ורובה:

אחוי ליה הנך מתוותא. משמע דכפרים קטנים מקרו מתוותא דהואיל ולא היו ידועים מכלל דקטנים היו ובפרק קמא דגטין (ד' ו.) קרי לעיירות גדולות מתוותא דקא אמרי' מתוותא דארעא דישראל קא חשיב גבי קינה ודימונה ועדעדה ומתוך כך נראה דאין להקפיד מה שכותבין בגט מתא פלוני בין עיר גדולה בין עיר קטנה ומיהו בקונטרס פי' כאן מתוותא עיירות חריבות ולפי זה אין ראיה דשמא גדולות היו ולפי שנחרבו לא היו ידועות:

אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה. בסלוק ט) אז ראית וספרת יסד רבי אליעזר הקליר אלפים וארבע מאות בעולם מאריכה וזהו לפי שעושה זרת שליש אמה כמו שיסד והזרת מותחת עד שניים בסיט וארבעה אצבעות הוא הטפח והסיט ולפי חשבון דשמעתא הוי זרת חצי אמה וכל אמה כשתחלקנה לשתי וערב יש בה ארבע זרתות אך תימה כי לפי חשבונו היה לו לחלק אמה לתשעה חלקים ואז יהיה בכל חלק זרת על זרת כי העולם זרת על זרת ואז יעלה לשבעת אלפים ומאתים והוא עושה העולם זרת על אמה וזה מנין לו (ב) וגם סובר דוכל בשליש עפר הארץ היינו שליש אמה והוא עצמו יסד גיא וכל עפרה בגרדה הכילו משמע דאצבע שלישי היינו אצבע הקרוי אמה קרי ליה גרדה ולא לפרש וכל בשליש באצבע שלישי ובמסכת יומא (ד' יט:) קרי גרדה אצבע שאצל הגודל וגרדה היינו גרס דלא של אגודל י):

מפני

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' פסחים כ. ד"ה יכנס ותוס' ב"ק ס: ד"ה לעולם], ב) [לעיל כ:], ג) [שם], ד) [בס"א: לאכוף], ה) [אבות דר"נ פ' כה], ו) [דניאל ו], ז) בס"א: לסוף, ח) בס"א: באמתו, ט) [לפי' הקליר], י) [וע"ע תוס' מנחות לה: ד"ה וכמה].

תורה אור השלם

1. לְכָל תִּכְלָה רָאִיתִי קֵץ רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד: תהלים קיט צו
2. אֲרֻכָּה מֵאֶרֶץ מִדָּהּ וּרְחָבָה מִנִּי יָם: איוב יא ט
3. וַיִּפְרֹשׂ אוֹתָהּ לְפָנַי וְהִיא כְתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר וְכָתוּב אֵלֶיהָ קִנִים וָהֶגֶה וָהִי: יחזקאל ב י
4. קִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנֵנָּה אוֹתָהּ עַל מִצְרַיִם וְעַל כָּל הֲמוֹנָהּ תְּקוֹנֵנָּה אוֹתָהּ נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל לב טז
5. עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: תהלים צב ד
6. הֹוָה עַל הֹוָה תָּבוֹא וּשְׁמֻעָה אֶל שְׁמוּעָה תִּהְיֶה וּבִקְשׁוּ חָזוֹן מִנָּבִיא וְתוֹרָה תֹּאבַד מִכֹּהֵן וְעֵצָה מִזְּקֵנִים: יחזקאל ז כו
7. וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר אֲנִי רֹאֶה מְגִלָּה עָפָה אָרְכָּהּ עֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשֶׂר בָּאַמָּה: זכריה ה ב
8. מִי מָדַד בְּשָׁעֳלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּכֵּן וְכָל בַּשָּׁלִשׁ עֲפַר הָאָרֶץ וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֹאזְנָיִם: ישעיהו מ יב
9. הִרְאַנִי יְיָ וְהִנֵּה שְׁנֵי דּוּדָאֵי תְאֵנִים מוּעָדִים לִפְנֵי הֵיכַל יְיָ אַחֲרֵי הַגְלוֹת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת יְכָנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שָׂרֵי יְהוּדָה וְאֶת הֶחָרָשׁ וְאֶת הַמַּסְגֵּר מִירוּשָׁלַםִ וַיְבִאֵם בָּבֶל: הַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים טֹבוֹת מְאֹד כִּתְאֵנֵי הַבַּכֻּרוֹת וְהַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים רָעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ: ירמיהו כד א-ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' מטפס ויורד איני והא אמר רב יוסף אמר ר' יהודה אמר שמואל. נ"ב ע"ל ראש דף כ"ג: (ב) תוס' ד"ה אחד וכו' וזה מנין לו ואם סובר דוכל בשליש עפר הארץ שליש היינו אמה דהוא עצמו וכו' משמע דאצבע שליש דהיינו:

גליון הש"ס

גמ' א"ר יהודה אמר שמואל לא הותרו פסי ביראות. עיין שבת דף נט ע"ב תוס' ד"ה אלא: רש"י ד"ה ושמים. חצי אמה על חצי אמה. עיין לעיל דף ד ע"א ברש"י ד"ה אלו הקרנות:

לעזי רש"י

קרפי"ר [רנפי"ר]. לזחול.

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פי"ז מהל' שבת הל' ל:
טז ב ג ד מיי' שם הל' ל והלכה לג:
יז ה מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ו [וסעיף ז בהגה]:

רבינו חננאל

מטפס ויורד ושותה מטפס ועולה. פי' מטפס מסתרך מלשון שממית בידים תתפש, והיא בהיכלי מלך. ואם הבורות רחבים שאין יכולין לטפס ולירד אפילו לאדם נמי. פי' אם היו הבורות רחבות שאין אדם יכול ליטפס ולירד מותר למלאות גם לאדם. ולא ימלא אדם ויתן לפני בהמתו אבל ממלא הוא ושופך והיא שותה מאיליה. ואקשינן א"כ מה הועילו ראשה ורובה של פרה, ואוקמה אביי באיבוס העומד ברשות הרבים. איני והא אמרינן משמיה דשמואל לא הותרו פסי ביראות אלא לבאר מים חיים בלבד, ואי לבהמה מים חיים למה לי. ושנינן דילמא בעינן כעין מידי דחזי לאדם. איכא דאמרי אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב אין בורגנין, ולא פסי ביראות לא בבבל ולא בחוצה לארץ. פי' בורגנין כמין שובכין עשויין בשדות לאצ[ו]ר בהן תבואה, ובמקום שמצויין בידקי דמיא דזימנין דסילקי ושטפי להן לא עבדי. וכן איצסי [איישן] משום גנבי לא שבקי פירי בבורגנין. הילכך בבבל דשכיחי בידקי דמיא [ו]בחוצה לארץ דשכיחי גנבי לא עבדי בורגנין. פסי ביראות נמי בבבל שכיחי מיא בכל מקום ולא צריכי להשקות ממי הבארות, ובחוצה לארץ נמי לא שכיחי מתיבתא ולא צריכי רבים למיתי לפירקא, במקום עולי רגלים. א"ל רב חסדא למרי בריה דרב הונא אמרי דקא אתיתו בשבת מבי כוש לבי כנישתא דדניאל ג' פרסי אמאי סמכיתו אבורגנין, והא אמר אבוה דאימך אין בורגנין בבבל. כלומר אין תורת בורגנין בבבל. נפק אחוי ליה הנהו מתוותא. פי' כגון כפרים שסמוכין זה לזה בתוך ע' אמה ושירים. וכאילו הללו תלתא פרסי חדא מדינה היא, (כיון) [כגון] דלית בינייהו [הרחקה] יתר (רחק) משבעים אמה ושירים כרתנן וכן שלשה כפרים המשולשים אם יש בין שנים החיצונים קמ"א אמה ושליש אמה עשה האמצעי את שלשתן להיות אחד. כת' לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, א' דוד ולא פירשו. וכן איוב, וכן יחזקאל, עד שבא זכריה בן עדו ופירשו. ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגילה עפה ארכה עשרים באמה ורחבה עשרה באמה. פי' עפה כפולה כדמתרגמינן רבוע יהיה כפול מרבע יהא עיף. כי פשטת לה כמה הויא עשרים בעשרים. והיא כתובה פנים ואחור. כי קלפת לה. ומשוית ליה לאחור בהדי פנים, כמה הויא ארבעין בעשרין, וכתיב שמים בזרת (תיקן) [תכן]. נמצא העולם כולו זרת על זרת [שהן] ארבעין אמה בעשרין משתכח (בברייתא) [כתברייתא] ת"ת אמה. וכל אמתא אית בה ד' זרתות ב' זרתות אורך וב' זרתות רוחב, נמצא ארך המגילה שלשה אלפים ומאתים זרת ברוחב(ן) זרת. וזו היא שיעור התורה. נמצא שיעור העולם זרת. והוא משלשת אלפים ומאתים זרת חלקים בתורה. הדוד (ה)אחד תאנים (טובים) [טובות] מאד אילו צדיקים גמורים